

WWF

NATUR-
BETES-
MARKER

NATURBETESMARKER
- en resurs som måste användas

NATURBETESMARKER - SAMMANFATTNING

De svenska naturbetesmarkerna växer sakta igen. Hagmarker, ljunghedar, alvarsmarker och strandbeten längs havskusterna har blivit allt ovanligare. Flera av arterna som lever där är i dag utrotningshotade. En orsak är jord-

brukets modernisering och krav på produktivitet vilket gjort naturbetesmarkerna ekonomiskt olönsamma för lantbrukaren.

Naturbetesmarker - en värdefull resurs

Naturbetesmarkerna är betydelsefulla för miljön på flera sätt. Deras fantastiska artrikedom gör dem till ett av de viktigaste markslagen att bevara för att skydda den biologiska mångfalden i Sverige. De är nödvändiga för pollinerande insekter och kan också bidra till att motverka övergödningen av Östersjön. Dessutom lagras koldioxid, så kallad kolinlagring, i den orörda marken.

För att förhindra att naturbetesmarkerna försvinner har WWF sedan slutet av 1980-talet arbetat med projekten Naturbetesmarker och Naturbeteskött – kött från djur som betat naturbetesmarker – där djuren är en förutsättning för markernas biologiska och kulturella värden.

Genom Världsnaturfondens projekt har minst 36 000 ha naturbetesmarker restaurerats eller fått förstärkt hävd och WWF har lanserat konceptet naturbeteskött. Köttet håller hög kvalitet och har dessutom tydliga miljöfördelar då djuren håller naturbetesmarkerna öppna. Det gör förhoppningsvis att konsumenterna är beredda att betala ett högre pris. På så sätt får lantbrukaren möjlighet att bruka sina naturbetesmarker och samtidigt gå runt ekonomiskt.

Under åren med naturbetesprojekten har WWF kommit i kontakt med en stor mängd lantbrukare. Mer än 500 djurhållare har varit direkt involverade och många fler har varit med i diskussioner, på exkursioner och möten. Deras erfarenheter ger en fingervisning om var utmaningarna för lantbrukarna, och hoten mot naturbetesmarkernas långsiktiga skötsel, finns. En stor utmaning ligger i de alltmer komplicerade och osäkra reglerna för EUs miljöersättningar.

Världsnaturfonden WWF har sedan slutet av 1980-talet arbetat med projekten Naturbetesmarker och Naturbeteskött vars mål är att sprida kunskap om och bevara de svenska naturbetesmarkernas unika värden.

Att använda köttproduktion som ett miljövårdsverktyg är ingen självklarhet. I många delar av världen gör överbetning, bevattnade fodermarker och omvandling av regnskog för foderproduktion att köttproduktionen blir ett hot mot biologisk mångfald snarare än en lösning på problemet.

Men mycket av kulturlandskapets mångfald i Sverige är skapad av betande djur och just djuren är en förutsättning för att dessa landskap ska finnas kvar. Naturbetesmarkerna är dessutom centrala för att Sverige ska kunna uppfylla både sina internationella åtaganden för att skydda den biologiska mångfalden¹ och de svenska miljömålen "Ett rikt odlingslandskap" och "Ett rikt växt- och djurliv".

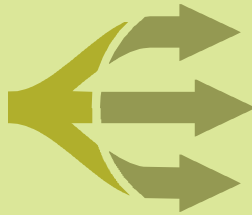

Att äta så mycket kött som vi gör i västvärlden idag är inte hållbart ur ett globalt perspektiv. För att kunna föda världens växande befolkning, och hejda klimatförändringarna, behöver köttkonsumtionen minska. Men det har också stor betydelse vilket kött vi väljer när vi äter kött. Naturbetesköttet är det enda kött som, trots utsläpp av växthusgaser, har flera tydliga miljöfördelar.

¹ FN-mötet om biologisk mångfald i Nagoya i oktober 2010

TRE NYCKELFAKTORER - PRODUKTION, MILJÖSTÖD OCH EFTERFRÅGAN

WWF har identifierat tre nyckelfaktorer som behövs för att säkra svenska naturbetesmarker för framtiden:

- 1) **En livskraftig svensk lantbrukarkår** där betesinriktad djurproduktion ingår som en naturlig komponent.
- 2) **Långsiktiga och stabila miljöstöd** som gör att brukare vågar ingå skötselavtal för naturbetesmarkerna.
- 3) **En marknad som efterfrågar naturbeteskött** vilket gör naturbetesmarkerna till en värdefull resurs för lantbruksföretagen.

WWFs REKOMMENDATIONER FÖR BRUKANDE AV NATURBETESMARKER

WWF ger följande rekommendationer till de aktörer som har möjlighet att bidra till att våra svenska naturbetesmarker ska finnas kvar även i framtiden:

LANTBRUKSNÄRINGEN

- Restaurera och hävda naturbetesmarkerna med hjälp av betande djur.
- Arbeta aktivt för certifiering av naturbeteskött, enligt de kriterier som satts upp av Svensk Sigill, för att säkerställa spårbarhet och trovärdighet.
- Kvalitetssäkra produkten – naturbetesköttet – så att den håller högsta klass.
- Framhålla miljömedvetna lantbrukare som goda exempel.

POLITIKER

- Skapa ekonomiska förutsättningar för kommunal offentlig upphandling av naturbeteskött.
- Underlätta för små producenter av naturbeteskött att vara med på den offentliga marknaden.
- Säkerställa att EUs stöd till brukare präglas av tydlighet och långsiktighet så att de bidrar till att skapa kollektiva nyttigheter så som biologisk mångfald.

STATLIGA VERK

- Satsa mer på företagsstöd till lokala livsmedelsförädlare och certifieringsstöd till kvalitetsproduktion.

MARKNADSÅKTÖRER/DETALJHANDELN

- Tillämpa medveten prissättning på naturbeteskött. Kronpåslag alternativt ett lägre procentuellt påslag för certifierade miljövänliga varor i detaljhandeln.
- Öka spårbarheten genom certifiering på produkterna för att kunna erbjuda en både närproducerad och miljövänlig vara.
- Kommunicera naturbetesköttets kvalitet och miljömässiga fördelar till kund.
- Realisera naturbetesköttets mervärde på hela slaktkroppen genom produktutveckling och offensiv marknadsföring.

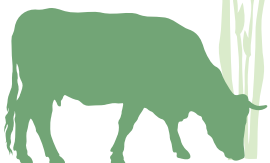

NATURBETESMARK - VAD ÄR DET?

Hagmarker, betade strandängar, ljunghedar, alvarsmarker och strandbeten är alla olika typer av naturbetesmarker. Det är marker som varken gödulas eller bearbetas men där betande djur ger förutsättningar för enorm biologisk mångfald.

I naturbetesmarkernas betade gräs frodas solälskande örter, blommor och insekter som i sin tur lockar till sig fjärilar och fåglar. Naturbetesmarkerna kan jämföras med regnskogen i antal kärlväxter per kvadratmeter och utgör en av de viktigaste naturtyperna att bevara för att skydda den biologiska mångfalden i Sverige. Genomsnittet för en svensk naturbetesmark är 40 arter per kvadratmeter.² Det som gör naturbetesmarkerna så värdefulla är att många av arterna som finns här inte klarar sig i några andra naturtyper. Runt hälften av dessa kärlväxter hittas sällan eller aldrig på andra ställen.

Djuren är avgörande för betesmarkernas biologiska mångfald. Utan djur, ingen naturbetesmark.

Varför är naturbetesmarkerna viktiga?

Naturbetesmarker är en del av vårt kulturarv. De upplevs ofta som vackra och visar med sina gärdesgårdar, stenmurar och odlingsrösen på det slit som våra förfäder lade ner för att kunna försörja sig från marken. De kulturella och estetiska värdena är därmed stora – men det är även naturbetesmarkernas miljönytta. De är en absolut förutsättning för att vi ska kunna bevara en stor del av Sveriges biologiska mångfald och spelar dessutom en viktig roll för att minska övergödningen av Östersjön eftersom produktion på dessa marker medför mycket litet näringsläckage.

² Mångfaldsmarker, Roger Olsson (Red), HagmarksMistra/Centrum för Biologisk Mångfald, 2008

Naturbetesmarkerna utgör en av de viktigaste naturtyperna att bevara för att skydda Sveriges biologiska mångfald.

Den biologiska mångfalden

En betad naturbetesmark släpper upp många långsamt groende kärlväxter som annars inte klarar konkurrensen från snabbväxande gräs och buskar. Djurens klövtramp skapar blottor i jorden som möjliggör för växternas frön att komma ner till marken och ökar deras chanser att gro. Betesdjuren är därmed helt avgörande för naturbetesmarkernas biologiska mångfald. Utan djur, ingen naturbetesmark.

Men djuren får inte heller vara för många. Då blir avbetningen, det så kallade betetrycket, för hård och markytan söndertrampad vilket innebär att färre arter blir kvar. Den känsliga naturbetesmarken påverkas av hur mycket växterna störs. Artrikedomen i betesmarkerna blir som störst när påverkan, störningen, är måttlig. För en hög biologisk mångfald krävs också en varierad störning där betetrycket ibland är hårt och ibland svagt. Den traditionella betesdriften skapade precis den blandning av betetryck som behövs för en varierad flora.

Ett renare hav

Lantbruket släpper ut runt hälften av det fosfor och kväve som leder till övergödning och fenomen som algblooming och bottendöd i Östersjön. Överskott av näringsämnen från både naturlig gödsel och handelsgödsel läcker ut i vattendrag runt åkrarna och hamnar till slut i havet. Få känner till att naturbetesmarkerna spelar en viktig roll för att minska övergödningen. Eftersom marken aldrig plöjs upp eller tillförs näring genom gödsling läcker den heller inte näring som andra jordbruksmarker. Våta betesmarker, det vill säga betesmarker som periodvis översvämmas, kan fungera som en svamp som kan suga upp näring från omkringliggande vattendrag under till exempel vårfloder och andra översvämningar.

Kolinlagring

När jord bearbetas för uppodling släpper den ifrån sig mycket av de växthusgaser som träd och växter tidigare lagrat in i form av markbundet kol. Genom att naturbetesmarkerna inte plöjs stannar den lagrade koldioxiden kvar i jorden, så kallad kolinlagring. Det innebär att växthusgaser som annars skulle ha släppts ut i atmosfären binds i marken.

40
ARTER

PER KVADRATMETER
ÄR GENOMSnittET
FÖR VÅRA SVENSKA
NATURBETESMARKER

50 PROCENT

AV NÖTKÖTTET VI
KONSUMERAR
I SVERIGE HAR
IMPORTERATS

Hot mot bevarandet av naturbetesmarker

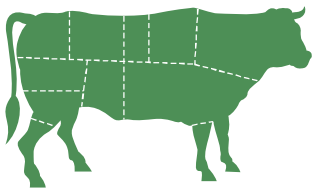
Det moderna lantbrukets intensifiering och specialisering har medfört att naturbetesmarkerna blivit ekonomiskt olönsamma för lantbrukaren och minskar nu i antal och areal. Reglerna för EU-stöd till betesmarker har fokuserat på att gräsmarkerna ska vara produktiva. Det förutsätter ett kontinuerligt och hårt betestryck som inte är anpassad för den biologiska mångfalden i EUs olika medlemsländer t.ex. i de trädbevuxna betesmarkerna som finns i Sverige och flera andra nordeuropeiska länder.

En annan tydlig trend är att antalet nötkreatur och betesdjur minskat kraftigt i Sverige under senare år. En ökad import av köttprodukter har pressat priserna på den svenska marknaden. Tillsammans med stigande produktionskostnader skapar det en allt sämre lönsamhet för de svenska lantbrukare som håller djur.

En minskning av antalet nötkreatur innebär automatiskt ett hot mot skötseln av naturbetesmarkerna. Betesdrift är det enda ekonomiskt hållbara sättet att bevara markerna. När djurantalet minskar upphör drivkraften att utnyttja all tillgänglig betesmark och de mest närliggande och lättillgängliga markerna används i första hand. Detta i kombination med oro över miljöstödens ofta krångliga och svåruppfyllda regelverk gör att många lantbrukare väljer bort erbjudanden om att sköta naturbeten och överger planerna på att restaurera gamla betesmarker.

Naturbeteskött - en del av lösningen

För att naturbetesmarkerna ska kunna bevaras måste det finnas djur som betar på dem. För att få tillräckligt många djur som betar tillräckligt stora ytor måste lantbrukaren se en ekonomisk lönsamhet i betesdjuren. Genom att lansera Naturbeteskött som ett miljövänligt sätt att producera kött av hög kvalitet har WWF visat en väg att uppnå lönsamhet baserad på betesmarkerna. Naturbeteskött som koncept är en kvalitet av kött från nötkreatur som betat på naturbetesmarker och som därigenom hjälper till att bevara deras unika flora och fauna. Djurens långsamma tillväxt, högre slaktålder och den gräsbaserade utfodringen ger en högre ätkvalitet som gör att lantbrukaren kan ta ut ett högre pris för djur som håller godkänd och certifierad naturbetesköttskvalitet.

Djurens långsamma tillväxt, högre slaktålder och den gräsbaserade utfodringen ger en högre ätkvalitet som gör att lantbrukaren kan ta ut ett högre pris för djur som håller godkänd och certifierad naturbetesköttskvalitet.

Betande djur och lagom betestryck är en förutsättning för att naturbetesmarkernas värden ska kunna bevaras.

**SEDAN
1989**
HAR WWF ARBETAT
MED ATT BEVARA
NATURBETESMARKER

WWFs arbete med naturbetesmarker

WWF har sedan 1989 arbetat med att bevara de svenska naturbetesmarkerna. Projektet har arbetat med hela landskapstypen och inte enskilda arter. Genom ett nära samarbete med lantbrukare och markägare har projektet fått en bred förankring i både lantbruksvärlden och inom miljö- och naturvårdsorganisationer.

I mitten av 1990-talet utvecklades produkten naturbeteskött i samarbete med ICA. WWF har med ekonomiskt stöd från ICA arbetat för att restaurera naturbetesmarker, göra begreppen naturbete och naturbeteskött kända och öka försäljningen av naturbeteskött. Värdefulla betesmarker som håller på att växa igen har röjts och stängslats in.

WWFs projekt Naturbetesmarker/Naturbeteskött har resulterat i att:

- Minst 36 000 ha naturbetesmarker har restaurerats eller fått bättre skötsel i form av ökad beteshävd.
- 500 lantbrukare har fått råd och hjälp med hävden av naturbetesmarker och produktion av naturbeteskött.
- Naturbeteskött är ett certifierat produktionssystem för kvalitetskött uppfött på naturbetesmarker genom Svenskt Sigill naturbeteskött.
- Naturbeteskött säljs både som ett närproducerat och lokalt kött av enskilda butiker och över hela landet via ICA Sverige och serveras också på restauranger och i personal- och skolmatsalar.
- Naturbetesmarker och naturbeteskött börjar bli etablerade termer såväl bland lantbrukare, kockar, matjournalister och konsumenter.

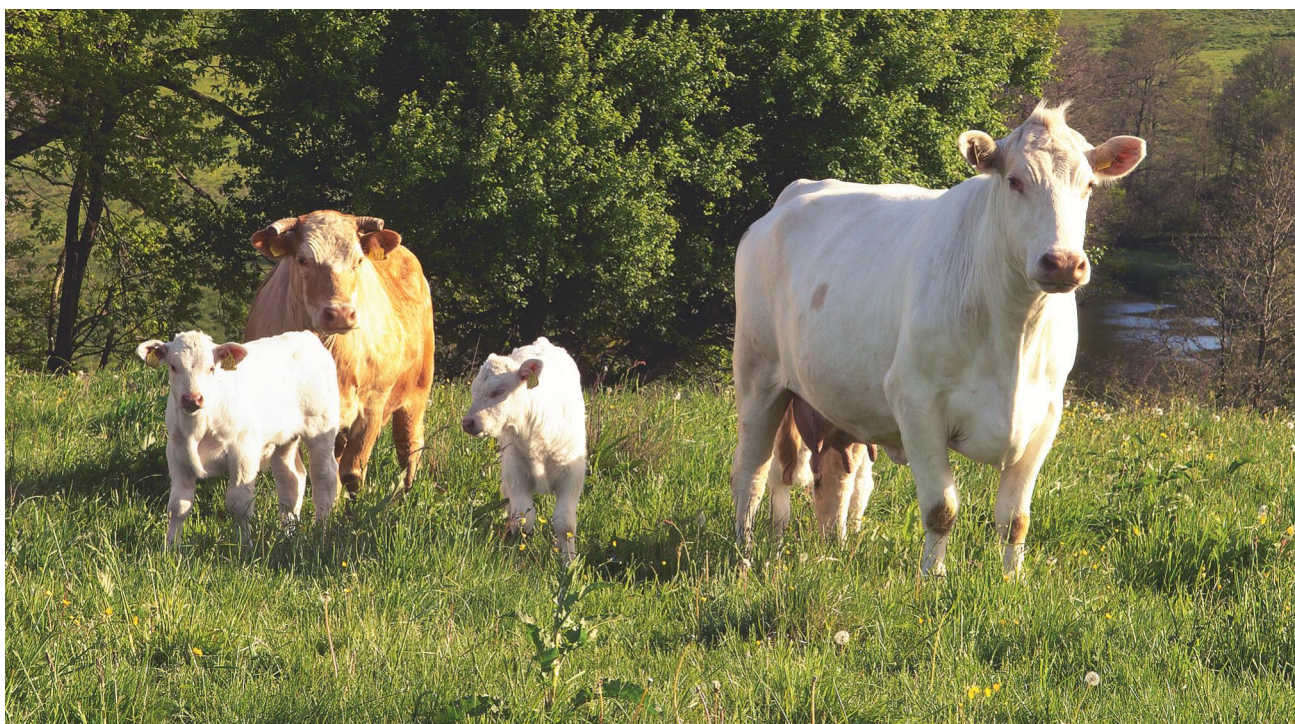
WWF arbetar även på global nivå med att försöka minska de negativa konsekvenserna av nötköttsproduktion och där utgör det svenska projektet med naturbetesmarker ett positivt exempel.

NATURBETESKÖTT - PRODUKT MED VÄRDE

Kött från djur som betat på naturbetesmarker är det enda kött på marknaden som, trots utsläpp av växthusgaser, har tydliga miljöfördelar.

Kor av rasen Charolais är en av raserna som kan ses beta i svenska naturbetesmarker. Andra raser är till exempel Aberdeen angus och Hereford.

Naturbetesdjur betar på marker som inte kan användas som åkermark. Vi människor kan inte direkt tillgodogöra oss naturbetesmarkens gräs och örter. Betande djur omvandlar gräset till protein som vi kan dra nytta av. Vid produktion av konventionellt kött (nöt, gris och kyckling) används däremot mycket spannmål, som vi skulle kunna tillgodogöra oss.

Certifierat naturbeteskött kommer från djur som inte får utfodras med soja eller oljepalmsprodukter. Det stärker vår självförsörjningsgrad och minskar samtidigt vår sårbarhet mot ekonomiska och miljömässiga oförutsedda händelser.

Convention on
Biological Diversity

FNs konvention om biologisk mångfald (CBD) är ett globalt avtal, ratificerat av 168 länder. Målet är att bevara biologisk mångfald, uthålligt nyttja samt rättvist fördela de fördelar som uppkommer från användandet av genetiska resurser.

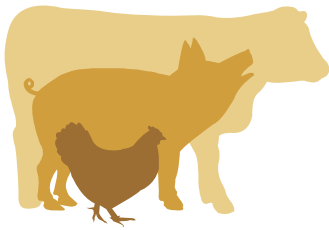
KONVENTIONEN OM BIOLOGISK MÅNGFALD

Under FN-mötet om biologisk mångfald i Nagoya i oktober 2010 togs en ny strategisk plan fram för att bevara den biologiska mångfalden i världen.

Sverige ska leva upp till en rad olika delmål fram till 2020, bland annat att:

- Skydda 17 procent av land- och vatten-områden samt 10 procent av kust- och marina områden från exploatering.

- Säkra eller restaurera ekosystem som erbjuder värdefulla ekosystemtjänster, framförallt vatten.
- Fasa ut eller reformera skadliga subventioner som mångfalden.
- Restaurera minst 15 procent av redan degraderade ekosystem för att skapa motståndskraft mot klimatförändringar och möjlighet att lagra koldioxid.

Vid produktion av konventionellt kött används en hel del spannmål, som vi skulle kunna äta själva.

25 GÅNGER

**METAN ÄR 25
GÅNGER KRAFTIGARE
SOM KLIMATGAS
ÄN KOLDIOXID**

Handla smart – naturbeteskött gynnar både djuren, naturen, vårt samhälle och dig!

En växande befolkning gör åkermark till en begränsad resurs i den globala livsmedelsförsörjningen. Genom att flytta djur från åkermark, som är lämplig för odling av livsmedelsgrödor, till andra marker som naturbetesmarker kan vi utnyttja våra resurser bättre. Detta i kombination med minskad köttkonsumtion ökar möjligheterna att föda en växande befolkning.

Naturbeteskött kan också bli ett viktigt verktyg för att uppnå Sveriges internationella åtaganden kring biologisk mångfald (se faktaruta sid 10). Här har naturbetesmarkerna en stor roll att spela då de är en av de mest artrika naturtyper som finns i landet. Det arbete som Världsnaturfonden WWF gjort inom ramen för naturbetesprojektet har direkt bäring på att säkra naturbetesmarkerna som ekosystem.

Kött ger klimatpåverkan

Nötköttsproduktion och klimatförändringar är en komplicerad fråga. Uppfödning av nötkött medför större utsläpp av växthusgaser, och därmed klimatpåverkan, än produktion av griskött och kyckling. Skillnaden ligger i djurens matsmältningssystem där idisslarnas nedbrytning av växtfibrer producerar metangas och koldioxid. Även naturbeteskött leder alltså till utsläpp av växthusgaser.

Samtidigt är betande nötkreatur en förutsättning för naturbetesmarkerna biologiska värden vilket gör att det skapas en målkonflikt mellan de två miljömålen ”Ett rikt odlingslandskap”, ”Ett rikt växt- och djurliv” och målet ”Begränsad klimatpåverkan”. Det går inte att värdera dessa miljömål var för sig. För svenskt vidkommande måste det finnas nötkreatur som betar. Detta i kombination med de ovan nämnda miljömässiga fördelarna gör att det kött som kommer från djur som betat naturbetesmarker har värden som inte bara kan mätas i koldioxidekvivalenter.

Till dig som konsument – här är viktiga skäl för att välja naturbeteskött

Det finns många anledningar att minska konsumtionen av kött. Att äta mindre kött än vad vi gör i dag är nödvändigt för miljön av flera olika skäl. När du äter kött – välj naturbeteskött. Ditt aktiva val gör då att:

- Du bidrar till att naturbetesmarkerna och deras biologiska mångfald bevaras.
- Du bidrar till att motverka övergödningen av Östersjön.
- Du får ett kött av högsta kvalitet som är marmorerat, mört och extra smakrikt och som innehåller lite högre andel hälsosamma Omega 3-fettsyror³.
- Du kan känna dig säker på att djuren går ute hela betessäsongen.
- Du får ett kött med tydlig lokal avsändare vilket gynnar svenska lantbrukare som värnar om miljön.

³. <http://www.slu.se/Documents/externwebben/overgripande-slu-dokument/popvet-dok/faktajordbruk/Jo06-02.pdf> (2012-01-18)

Läs mer om kvalitets-
säkringen på
www.svensksigill.se

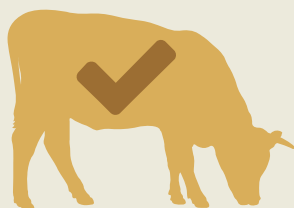
VAD KRÄVS FÖR ATT BLI PRODUCENT AV NATURBETESKÖTT?

Naturbeteskött kräver naturbetesmark. Därför är den avgörande förutsättningen att lantbrukaren disponerar tillräckligt mycket mark för att alla djur ska kunna beta där minst halva betesperioden. Det är dock fullt möjligt att ha betesavtal eller arrenden på någon annans naturbetesmark.

Lantbrukaren ska också vara beredd att kvalitetssäkra produktionen i enlighet med Svenskt Sigills kriterier för Naturbeteskött. **Några av kriterierna är:**

- Mer än hälften av betesmarkerna som används för produktionen av naturbetesköttet ska vara naturbetesmarker.
- Djuren ska gå på naturbetesmark under minst halva betesperioden.
- Bete på naturbetesmarker är inte tillåtet vintertid, mellan 1 december och 15 april.
- Gödslade vallar och naturbetesmarker får inte vara inhägnade tillsammans.
- Stödutfodring av djuren tillåts under maximalt tre veckor vid betessläpp och inför inställning på de marker som är godkända för det.
- Konventionell soja får inte ingå i foder som ges till naturbetesdjur.
- Nötkreatur ska utfodras med minst 70 procent grovfoder/bete i foderstaten beräknat per stallperiod respektive betessäsong.
- Certifierat naturbeteskött ska hanteras så att det håller en hög ätkvalitet och mörhet. Det innebär till exempel minst två veckors mörning av alla detaljer.
- Endast ungo, kviga och stut kan slaktas som certifierat naturbeteskött.

Att bedriva betesbaserad köttproduktion innebär en högre arbetsinsats per djur än uppfödningmodeller där djuren står på stall större delen av tiden. Det är bland annat detta som lantbrukaren behöver få betalt för via mervärdet för köttet. Daglig tillsyn av djur, stängsel och vatten, underhåll av stängsel, betesputsning och flyttning av djur är tidskrävande delar i en framgångsrik betesdrift.

ICA-handlaren Benny Ferngen:
*"Kunderna och intresset finns,
 men det gäller att få fram
 budskapet. Det är en process
 som tar tid."*

"NATURBETESKÖTT LIGGER RÄTT I TIDEN"

På ICA-butiken Parken i Örebro jobbar ICA-handlare Benny Ferngen med att få sina kunder att upptäcka naturbetesköttets fördelar. Intresset för miljövänligt och närproducerat växer och gör att naturbeteskött ligger rätt i tiden, menar han.

– Jag har en kund vars dotter är vegetarian. Hon har valt att äta naturbeteskött ändå för att hon ser de viktiga miljöaspekterna. Det är roligt och säger något om hur kunden tänker.

Benny anordnar ofta butiks demonstrationer där kunderna får träffa de lokala producenterna av naturbeteskött. Det är en del av strategin för att marknadsföra köttet. Kunderna och intresset finns, men det gäller att få fram budskapet. Det är en process som tar tid, menar Benny.

– Det är viktigt för kunden att få ett ansikte och en gård som ligger bakom produkten, att känna till var köttet kommer ifrån.

På butiks demonstrationerna får kunderna prova grytor eller färs gjorda av naturbeteskött. Att få kunden att smaka på köttet är första steget enligt Benny. Skillnaden i smakupplevelse är stor i jämförelse med konventionellt kött. Men när kunden väljer att köpa naturbeteskött är det både kvaliteten och miljön som spelar roll tror han.

– Ett antal eldsjälar bland producenterna har blivit viktiga budbärare. Genom att studiebesök anordnas på gårdarna så kan kunderna själva få se naturbetesmarkerna och förstå vad naturbeteskött handlar om. Det är en viktig pusselbit. Att vi har Världsnaturfonden WWF bakom oss är också en stor fördel som väger tungt för kunderna.

Naturbeten i Närke
 Den här strandängens har ställts i ordning
 genom Örebro kommuns och Världsnaturfondens
 projekt Naturbeten i Närke
 i samarbete med lokala mark- och djurägare.

ÖREBRO
 KOMMUN

ICA

NATURBETESMARKER – I DAG OCH I FRAMTIDEN

Allt fler betesmarker växer igen trots att många lantbrukare har ett starkt engagemang och intresse för betesdjuren, miljön, de öppna landskapen och naturbetesmarkerna.

När taggtråden försvinner krävs innovativa metoder för att hålla djuren kvar i rätt betesmark, som till exempel energi från solceller till elstängslet.

Många olika faktorer spelar in

Kunskapen om naturbetesdjurens fördelar har ökat sedan WWF lanserade begreppet "naturbeteskött". Samtidigt är det tydligt att det finns flera faktorer som gör det svårt för lantbrukarna att få lönsamhet i produktionen av naturbeteskött. Det är faktorer som i förlängningen också innebär ett hot mot naturbetesmarkernas bevarande och Sveriges nationella och internationella miljöåtaganden.

En säkrare ekonomi för producenterna efterlyses

EUs miljöstöd till marker med särskilda och allmänna värden är en viktig del av total ekonomin för producenter av naturbeteskött. Att formerna och förutsättningarna för dessa stöd har förändrats ofta och mycket genom åren innebär en stor osäkerhet för producenter av naturbeteskött. För lantbrukaren är det tre års leveranstid på ett naturbetesdjur från betäckning av kon till slakt av ungdjuret vid två års ålder. Att inte säkert kunna räkna in en viss mängd miljöstöd i totalkalkylen försvårar planer på utökning, företagsutveckling och långsiktig planering.

Allt färre betesdjur

Som nämnts tidigare är också det krympande antalet betesdjur i Sverige en stor utmaning. Det hör delvis samman med effekterna av miljöersättningarna. Men det är också en följd

av minskande marginaler i djuruppfödningen i allmänhet och svårigheterna att kunna ta ut ett mervärde för kött med särskilda kvaliteter som naturbeteskött i synnerhet. Här har handeln en stor roll att spela. Med en mer medveten prissättning och användande av kronpåslag i stället för procentuellt påslag riskerar inte en vara som naturbeteskött att bli onödigt dyr. Samtidigt är det viktigt att producenterna av naturbeteskött får betalt för det mervärde som skapas i och med betandet av naturbetesmarker.

Naturbetesköttet kan inte jämföras i pris med till exempel importkött som kan köpas i stora partier. Det är viktigt att detaljhandeln själv är med och bidrar med innovativa lösningar för att en produkt som naturbeteskött med sina tydliga miljöfördelar får en plats i sortimentet – något som i slutändan gynnar mångfalden i naturbetesmarkerna.

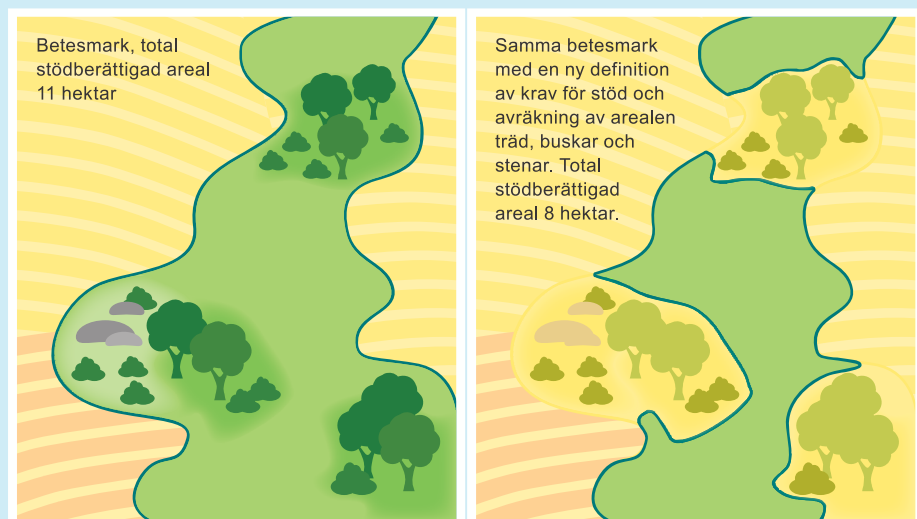
Miljöersättningar blir hot i stället för möjlighet

Återkommande förändringar av reglerna för miljöstöd leder till stor osäkerhet bland lantbrukarna om vad som gäller. Risken blir att lantbrukaren slutar att bruka marker som omfattas av ett alltför komplicerat stödsystem och att biologiskt värdefulla betesmarker inte sköts.

De våta betesmarkerna är den marktyp som är mest hotad med det nuvarande stödsystemet. Våta betesmarker, det vill säga marker som under delar av året översvämmas, kräver speciella maskiner för slåtter. De är dyra för en ofta liten areal. För bete krävs många fler djur för att beta ner en näringsrik våtmark jämfört med en torr hage. Trots att det är dyrare att sköta våta betesmarker, är den summa lantbrukaren får betalt genom EU-ersättningen lika stor för torra hagmarker och våta strandängar.

Regelverkets krav på skötsel kräver att markerna ska betas varje år för att lantbrukaren ska ha rätt till ersättning. Det är dock snarare regel än undantag att fluktuationer i vattenstånd medför att våta betesmarker inte kan skördas eller betas varje år. Anmärkningar på betesmarkens skötsel kan ge sanktioner som drar ner EU-ersättningarna på gårdens hela areal.

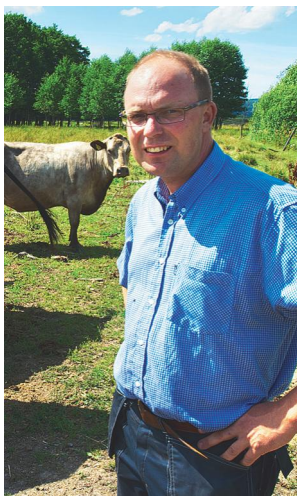
Risken blir att lantbrukaren slutar att bruka marker som omfattas av ett alltför komplicerat stödsystem och att biologiskt värdefulla betesmarker inte sköts.

När en ny definition av vad som klassas som betesmark trädde i kraft, föll även marker med höga naturvärden ur systemet. Delar av betesmarker med mycket träd, buskar och stenar är exempel på områden som avräknats. Samtidigt kan dessa marker hysa höga naturvärden knutna till just de områden som lyfts bort från det stöd som lantbrukaren tidigare var berättigad till. Det finns en risk att dessa betesmarker – på grund av det nya stödsystemet – blir för olönsamma och därför tas ur bruk.

500 000 HEKTAR

NATURBETES-
MARKER KAN PRO-
DUCERA 10-20 KG
NÖTKÖTT PER
PERSON OCH ÅR

Torbjörn Eriksson,
lantbrukare:

”Naturbetesmarkerna är viktiga för att bevara de arter och de landskap vi har för eftervärlden. Det bästa med att producera naturbeteskött är att se resultaten, grönskan och fåglarna där djuren gått och betat.”

Tydligt budskap till konsumenterna

Produktion av naturbeteskött är ett effektivt verktyg för att se till att naturbetesmarkerna sköts. Oseriösa aktörer och marknadsförare som inte kvalitetssäkrar uppfödningen kan urvattna naturbetesköttet som varumärke och position som det bästa valet av kött för den miljö- och kvalitetsmedvetne konsumenten. För att produkten och konceptet ska kunna leva kvar måste sådana fallgropar undvikas. Certifiering av naturbeteskött ger konsumenten hög säkerhet om kvalitet och rätt uppfödning.

Produktion av kött har negativ klimatpåverkan, men all produktion av kött är inte negativ. Det fokus som finns på nötköttets klimatpåverkan kan ifrågasätta och försvåra satsningar på betesbaserad köttproduktion. Det är därför viktigt att kunna förmedla att naturbetesköttet har många andra fördelar som trots allt gör det till det bästa köttet på marknaden ur miljösynpunkt, även jämfört med kött från gris och kyckling.

De naturbetesmarker som fortfarande finns kvar i Sverige har i vissa delar av landet blivit till isolerade öar av artrikedom. De långa avstånden mellan dem gör det svårt för frön och insekter att spridas mellan områdena och i förlängningen också återkolonisera restaurerade betesmarker. Att på något sätt skapa sammanhängande nätverk av områden med naturbetesmarker är också en utmaning inför framtiden. För att bevara naturbetesmarkernas biologiska mångfald krävs både att de sköts och betas på ett bra sätt och att de knyts ihop geografiskt.

Lantbrukare med goda erfarenheter

Torbjörn Eriksson, lantbrukare utanför Örebro, är producent av naturbeteskött sedan mitten av 1990-talet. Hans mark ligger söder om sjön Tysslingen och innefattar stora områden med våta betesmarker.

– När vi började med naturbete var det för att få hjälp att sätta upp stängsel och restaurera markerna. Sedan har vi fortsatt därför att det är kul att kunna leverera en produkt av så god kvalitet.

I ett lokalt samarbete med cirka 20 andra naturbetesköttproducenter har Torbjörn Eriksson skapat ett leveranssystem som fungerar. Svårigheterna med att få sålt hela slaktkroppen har lösts genom en kombination av kunder med olika behov. Grytbitar säljs till exempel till skolor och filéer till restauranger. Eftersom kunderna är beredda att betala mer för ett lokalproducerat kött med stora miljöfördelar och extra mycket smak går affären runt. Producenter av naturbeteskött får cirka tio kronor mer per kilo jämfört med vanliga köttproducenter.

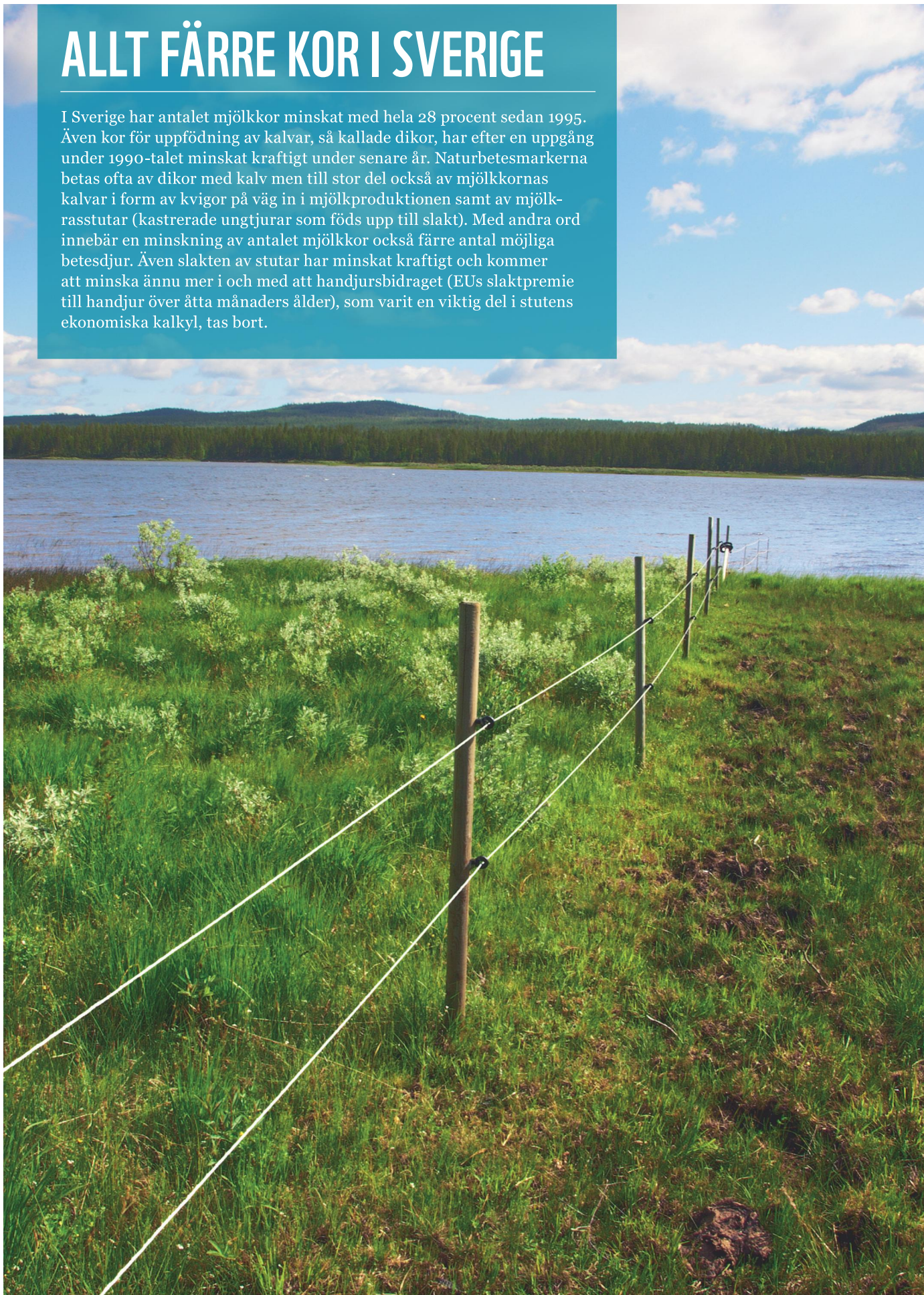
– Ett naturbetesdjur tar nästan dubbelt så lång tid att föda upp som ett vanligt djur. Det är ett dyrare produktionssätt och det måste vi få kunden att förstå. Samtidigt är naturbeteskött det enda köttet som har så många miljöfördelar.

Kunskapen om vad naturbeteskött är har blivit mycket bättre under åren som gått sedan idén föddes, menar Torbjörn. Men den stora utmaningen är fortfarande att hitta kunder som är beredda att betala för mervärdet och som förstår betydelsen av att ha kvar de öppna landskapen.

– Naturbetesmarkerna är viktiga för att bevara de arter och de landskap vi har för eftervärlden. Det bästa med att producera naturbeteskött är att se resultaten, grönskan och fåglarna där djuren gått och betat. Sedan är det fantastiskt med all positiv respons vi får från kunderna när vi besöker butikerna. De märker att köttet får en annan smak av örterna som korna äter och av att djuren får växa långsamt.

ALLT FÄRRE KOR I SVERIGE

I Sverige har antalet mjölkkor minskat med hela 28 procent sedan 1995. Även kor för uppfödning av kalvar, så kallade dikor, har efter en uppgång under 1990-talet minskat kraftigt under senare år. Naturbetesmarkerna betas ofta av dikor med kalv men till stor del också av mjölkornas kalvar i form av kvigor på väg in i mjölkproduktionen samt av mjölk-rasstutar (kasttrade ungtjurar som föds upp till slakt). Med andra ord innebär en minskning av antalet mjölkkor också färre antal möjliga betesdjur. Även slakten av stutar har minskat kraftigt och kommer att minska ännu mer i och med att handjursbidraget (EUs slaktpremie till handjur över åtta månaders ålder), som varit en viktig del i stutens ekonomiska kalkyl, tas bort.

NATURBETESMARKER - EN VÄRDEFULL RESURS

En nyckel till uthållig skötsel av naturbetesmarker är att lantbrukaren kan se dem som en värdefull resurs i sitt företagande. Bevarande och ekonomi måste gå hand i hand.

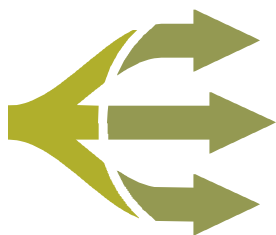

Det finns flera aktörer som kan påverka förutsättningarna för att naturbetesmarkerna bevaras. För att nå det gemensamma målet behöver insatser göras på ett antal områden.

Lantbrukaren är en av aktörerna i användandet av naturbetesmarker, men det krävs också att flera andra delar av livsmedelskedjan – till exempel offentlig sektor, storhushåll och detaljhandel – blir mer medvetna och vågar satsa på ett miljösamt alternativ. Det finns flera aktörer som kan påverka förutsättningarna för att naturbetesmarkerna bevaras. För att nå det gemensamma målet – att naturbetesmarkerna ska finnas kvar även i framtiden – behöver insatser göras på ett antal områden.

WWF har identifierat tre nyckelfaktorer som behövs för att säkra svenska naturbetesmarker för framtiden:

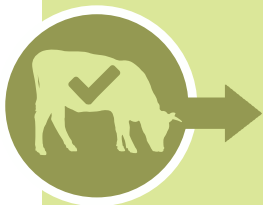
- En livskraftig svensk lantbrukarkår där betesinriktad djurproduktion ingår som en naturlig komponent.
- Långsiktiga och stabila miljöstöd som gör att brukare vågar ingå skötselavtal för naturbetesmarkerna.
- En marknad som efterfrågar och ger en merbetalning för naturbeteskött vilket gör naturbetesmarkerna till en värdefull resurs för lantbruksföretaget.

FÖRDJUPADE REKOMMENDATIONER FÖR BEVARANDE AV NATURBETESMARKER

LANTBRUKSNÄRINGEN

- Restaurera och hävda naturbetesmarkerna med hjälp av betande djur.
- Arbeta aktivt för certifiering av naturbeteskött, enligt de kriterier som satts upp av Svensk Sigill, för att säkerställa spårbarhet och trovärdighet. Detta för att skapa en trygghet för samarbetspartners och kunder och tydliggöra kommunikationen av Naturbetesköttets mervärden.
- Se till att produkten – naturbetesköttet – håller högsta klass och kvalitet. För att kunna ta ut ett mervärde på marknaden räcker det inte enbart med den goda tanken om naturvård – köttet måste vara av hög ätkvalitet.
- Framhålla miljömedvetna lantbrukare som goda exempel. De lantbrukare som går före och producerar mat på ett miljövänligt och/eller kvalitetsmedvetet sätt bör lyftas fram.

POLITIKER

- Skapa ekonomiska förutsättningar för kommunal offentlig upphandling av naturbeteskött. För att möjliggöra detta krävs att politiker och ansvariga chefer skapar ett budgetutrymme för mat med högre miljö- och produktkvalitet än den billigaste importerade varan.
- Underlätta även för små producenter av naturbeteskött att vara med på den offentliga marknaden. Säkerställa fortsatt finansiering av regionala projekt med uppgift att stötta mindre livsmedelsproducenter som vill in på den offentliga marknaden. Finansieringen för sådana projekt måste fortsätta att ges via Jordbruksverket och EUs stödsystem.
- Säkerställa att EUs stöd till brukare präglas av tydlighet och långsiktighet så att de bidrar till att skapa kollektiva nyttigheter så som biologisk mångfald. Återkommande förändringar av reglerna för miljöstöd leder till en stor osäkerhet bland lantbrukarna och risken blir att marker som omfattas av ett alltför komplicerat stödsystem slutar brukas. Det måste inkludera stöd som tydligt främjar kollektiva nyttigheter så som biologisk mångfald, minskad övergödning och ekosystemtjänster.

STATLIGA VERK

- Satsa mer på företagsstöd till lokala livsmedelsförädlare och certifieringsstöd till kvalitetsproduktion. Tydligare och likartade regelverk behöver tas fram för de företagsstöd som enligt EUs landsbygdsprogram ska finnas tillgängliga för lokala aktörer.

MARKNADSAKTÖRER/DETALJHANDELN

- Tillämpa medveten prissättning på naturbeteskött. Genom att tillämpa kronpåslag i stället för att procentuella påslag i detaljhandeln kan handeln undvika att göra en miljövänlig kvalitetsprodukt onödigt dyr för konsumenten.
- Öka spårbarheten genom certifiering på produkterna för att kunna erbjuda en både närproducerad och miljövänlig vara. Detta tydliggör kopplingen mellan gården, lantbrukaren och kunden.
- Kommunicera naturbetesköttets höga kvalitet och miljömässiga fördelar till kund. Naturbeteskött är det enda köttet på marknaden med tydliga tilläggsvärden avseende miljö något som bör kommuniceras med kund.
- Realisera naturbetesköttets mervärde på hela slaktkroppen genom produktutveckling och offensiv marknadsföring. Genom att ha en blandning av kunder kan största möjliga avsetning med mervärde erhållas på hela djuret.

Vill du veta mer? Kontakta Jan Wärnbäck, jordbrukshandläggare, 08-624 74 49, jan.warnback@wwf.se

Foto: Ola Jennersten / WWF

Design och produktion: ODELIUS #36765

Tryck: Norrmalmstryckeriet 2012

Naturbetesmarker

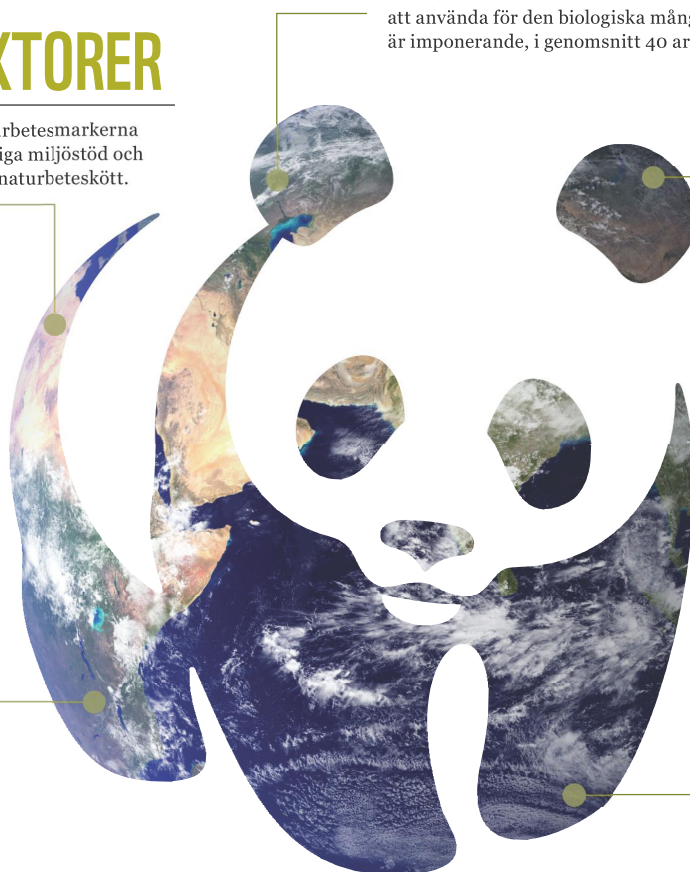
- en resurs som måste användas

NYCKELFAKTORER

För att säkra de svenska naturbetesmarkerna behövs lantbrukare, långsiktiga miljöstöd och en marknad som efterfrågar naturbeteskött.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Naturbetesmarkerna är en av de viktigaste markslagen att använda för den biologiska mångfalden. Antalet arter är imponerande, i genomsnitt 40 arter per kvadratmeter.

FÖRDELAR

Vi måste minska vår konsumtion av kött. Men naturbeteskött är det enda kött som, trots utsläpp av växthusgaser, har tydliga miljöfördelar.

UTMANINGAR

En stor utmaning för att se till att naturbetesmarkerna används är att lantbrukarna ska ha lönsamhet i brukandet av markerna.

DET HÄR GÖR WWF

Sedan 1989 har WWF arbetat med att bevara de svenska naturbetesmarkerna. Projektet har arbetat med hela landskapstypen och inte enskilda arter.

Därför finns vi

För att hejda förstörelsen av jordens naturliga livsmiljöer och bygga en framtid där människor lever i harmoni med naturen.

wwf.se